

vse prihodnje liste „Lire S.“ le s tem razločkom, da se prva lista dalje zakasnila. Ako bi pa drugače ne kazalo, bom skrbel, da se tačas „Lira“ drugje tiska, dasiravno je o tem veliko zaprek, in če ne drugih, saj teh, da tisek ni enak, stroški veči itd. — Kdor mi sedaj piše, naj naredi napis tako-le na pismo: „Fr. Gerbec, konservatorist, sedaj v Cerknici (Station Rakek, Krain). V Cerknici 5. julija. France Gerbec.

Národní običaji.

Slovenski ples.

Mnogokrat je bilo že vprašanje, ali so stari predniki naši Slovenci imeli kak lasten naroden ples? Naj povem, kar jaz o tem vem.

Spominjam se že iz mladih svojih let, da na naših svatovščinah je priletel mož tako-le plesal: Plesavka povzdigne svojo roko in stegne kazavec visoko kakor je glava. Plesavec jo prime za prst in jo trikrat zavrti; ona gré unkraj kolobarja (kolésa), si podprè rebra z obema rokama in nepremakljivo gleda v njega; on pa gleda v njo, poka ob kolena ali ploska z rokami po taktu kakor tudi ona, in ko mine kaka minuta, stopita plesaje v sredo kolobarja, se primeta z desnicama in spremenita plesavna prostora: on gré na njeno mesto, ona na njegovo, in ples gré naprej, kakor iz začetka.

To sem videl leta 1800, potem pa nikdar več. Ta ples je sramožljiv in ne utruji plesavcev, zato tudi manj nevaren; zato ga vam naznam ter sem vam porok, da je slovensk. Kaj, ker brez plesa mladi svet ne more biti in spodobni ples res tudi družega ni kot izraz veselja — ko bi naši učitelji in mojstri plesa skusili vrediti ta gotovo narodni ples? Variatio delectat!

Ozir po svetu.

✓ Pogled v štiri najmočnejše trdnjave na našem Laškem.

Da je zdaj skor vsaka druga beseda povsod le vojska in vojska, kdo bode komú to zameril sedanji čas. Radovednega človeka pa tudi mika, kraje bolj na tanko poznati, kjer se naša armada bojuje s sovražnikom. Posebno zanimivo je bojišče na Laškem, ki je po svoji legi sami že imenitno — trda kost sovražniku. Naj tedaj bolj na drobno popišemo ta kraj.

Po nesrečni vojski na Laškem 1859. leta je ostal našemu cesarstvu tisti del zgornje Italije, ki se od podnožja tridentinskih in karniških planin razprostira do morja jadranskega. Čeravno so te dežele večidel obširne planjave, vendar nikakor niso take, da bi jih mogel sovražnik lahko vzeti. Mnogotere reke, kanali, grabni, močvirja, rajževe njive, čez ktere se voda spušča, in druge ovire obdelanega polja delajo zadržek velikim armadam, da sovražnik ne more lahko po njih, in da se domača armada tù vspešno zoperstavlja ptuji. Vendar pa tudi tù ni povsod enako. Nekteri prostori so preobširni in na nekterih krajih taki, da jih sovražnik lahko predere, — drugi pa niso v zvezi z drugim. Zato je bilo treba, da se je za brambo dežele posebno izbral blizo 5 milj dolgi in na spodnjem delu dvakrat širji čveteroogelnik, kterege proti severju mejí predgorje planin, proti zahodu reka Minčio, proti izhodu reka Adiža in proti jugu reka Pad. Tù v močnih trdnjavah Peskiera, Verona, Mantova in Legnago, ki so na 4 ogle postavljene, se morejo vseliti velike armade, katerim so te trdnjave podpornice, da odtod branijo sovražni naval, pa so tudi založnice vsega, česar je treba za vojsko. Pravi precep so te 4 trdnjave, ki vjamejo sovražnika ter ga starejo.

Ta trdnjav in čveteroogelnik je tisto vsemu svetu znano branišče, nad katerim se je že nekterokrat razbila sila sovražnikova. Že 1859. leta, ko je francozko-italijanska armada našo na več krajih premagala, se je daljno vojskovanje na tem mestu ustavilo. Od tistihmal pa je naša vlada še več storila, da je še bolj utrdila trdnjav in čveteroogelnik.

Sto in stokrat imenovana reka Minčio, ktera od Moncambana do Kurtatone (od Peskiera doli do Mantove) sedanjo mejo dela med italijanskim kraljestvom in našim Laškim, teče iz jezera Garda skozi Peskiero proti jugu in se izteka v reko Pad potem, ko je z všteti ovinki blizo 6 milj potastorila. V suhem vremenu je na nekterih krajih ta reka tako plitva, da je mogoče pregaziti jo, v Peskieri, Berghetti, Goiti in Rivalti pa so mostovi čez-njo. Malo pred svojim iztokom v reko Pad se razširi v jezero, iz kterege se dviguje trdnjava Mantova. Severni ključ Minčijeve struge in tako rekoč predtrdnjava Mantove je trdnjava Peskiera. To mestice, ki je po železnici z Verono sklenjeno, je v prejšnjih časih imelo le zagrado in graben okoli in okoli, in ker bolj nizko stoji, se je móglo iz bližnjih višav na-njo streljati. Že francozki cesar Napoleon I. je tedaj homec Mandella na desni obali Minčijeve utrditi dal, in naša vlada, ko si je 1815. leta prisvojila to mesto, je na desnem bregu zidala ostrog (čitadelo) Salvi. Vojske 1848. leta pa so pokazale, da je treba še bolje zagraditi Peskiero, in tako je zdaj na višavah v okolici njegovi 14 močnih ostrogov ali manjših trdnjavic, ktere deleč krog in krog varujejo mesto in ladjostajo na jezeru Garda, in gospodujejo nad železnicama v Rivoltello in Verono. Vse te trdnjavice skupaj so pa tudi močen tabor za precej veliko armado, ktera od zahoda prihrujočega sovražnika ravno v bok napade. Ako tedaj sovražnik hoče čez Minčio udariti, mora vse sile napeti, da oklene in obsede Peskiero.

Vrh tega pa je še več ovir, ktere branijo naval v omenjeni čveteroogelnik na gornji, lože prestopljivi strani Minčijevi. Na levi, avstrijski strani spremljajo to reko male višave, po uri ali dve uri od vode oddaljene, v kterih se armada lahko brani sovražniku, kterege se v ozkih ravninah pod višavami v velikem številu nabrati ne more, in ki jo tedaj lahko hudo skupi, ako bi se predrznil čez reko stopiti.

To stališče pa je še za to zeló važno, ker se ob enem opira na mogočno Mantovo, ki je južni ključ struge Minčijeve in ktero je Napoleon I. glavario vseh trdnjav laških imenoval. Minčio, kateri se čedalje bolj steka v planjavo, prihaja tukaj kot skupščina jezerska, ker tri jezera: zgornje, srednje in doljno (laggo superiore, laggo di mezzo in laggo inferiore) se tukaj razprostirajo. Mantova ima mnogo lepih cerkev in bogatih palač, šteje pa zdaj komaj 30.000 prebivalcev. Pod Mantovo je še večí otok Il Te, kateri je zagrajen tabor, v kterege more nad 30.000 vojakov. Desni breg se s temi trdnjavami sklepa po 3, levi pa po 2 nasipih in mostovih. Eden teh dveh potov pelje v predmestje Porto, ki je sicer trdnjava stare baže, vendar zavoljo globokih grabnov in zavoljo naprav, po kterih se povodinj lahko naredí, popolnoma varna. Mantova je ena najimenitniših trdnjav, pa ne zavolj ograj in nasipov, ki so deloma še po starem kopitu narejeni, ampak zavoljo lege svoje ob jezeru in zato, ker more velika armada v nji stanovati. Sovražnika, ki bi hotel to trdnjavo zajeti, bi armada, ki iz trdnjave plane, lahko od zad ali od strani prijela. Ko bi sovražnik to trdnjavo obsedel in bi jo z obsedo hotel prisiliti, da se mu podá, moral bi na desnem in levem bregu jezera imeti prav veliko armado, da bi se mógla braniti, ako jo trdnjavina armada napade. Združiti pa sovražnik ne more lahko svojih čet od desnega

in levega brega, ker je deleč okoli Mantove svét zeló močviren. 1797. leta se je Mantova Francozom še le potem podala, ko ni armada njena imela več živeža.

Vštric z reko Minčio teče reka Adiža (Etsch), ktera pridere s planinske doline, ktera za Roveredo dela glavni vhod iz Tirolov na Laško. Na izhodu doline v ravnino kraljuje Verona, imenitno mesto s 50.000 dušami s 4 stanovitnimi mostovi in z enim mostom na ladijah čez Adižo. Na dveh krajih se naslanja na vinograde. Verono obdajajo ozidja in nasipi. Poglavitna moč njena so detaširane trdnjave, med katerimi je mnogo kosaren, ki se ne bojé nobene bombe, in za njimi pokritih zbirališč za kakih 6 do 80.000 vojakov.

Po Veroni je Adiža 260 do 320 čevljev široka. Ker se v njo več rečic steka, pa je ondi tudi mnogo rajževga polja z navodniki vodnimi in močirja, ki se samo po sebi dela, je očividno, da se težko more do bregov Adižinih. Brodov ni nikjer, mostov pa več.

Pet milj zdolej stoji trdnjava Legnago, skozi ktero tudi reka Adiža teče. Legnago je južni, z Verono in Mantovo po izvrstnih cestah sklenjeni ključ struge Adižine. Napoleon I. je naredil tukaj trdnjavo, ktera sovražnika strahuje, ako bi jo od strani Minčijeve na spodnjem Padu ali morskega morsko napasti žugal. Ker pa se v tukajšnjih močvirnih nižavah velika armada razprostirati ne more, zato tudi trdnjava Legnago ni obširna.

Iz vsega tega je očitno, da popisani ta čveterogelnik lahko mirno odbija vsak napad sovražnikov; če bi sovražnik te trdnjave obleči hotel, bi mu za to obsedo Peschiere, Mantove in Verone, ki so pravi trije Sevastopolji, toliko sile in časa potrebno bilo, da reserve, ki bi se v tem času v Tirolih nabrale, bi zdatno odbijale sovražnikov naval.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Dalje.)

Srbski narod še zdaj broji (šteje) čas od Koćinega rata (vojske), ali od Koćine krajne (konca). Ako poprašáš Šrbina: koliko si star? ti odgovorí: rodil sem se o Koćinem ratu; bil sem dečko o Koćinem ratu; ženil sem se o Koćini krajni; zidal sem hišo o koćinem ratu ali o Koćini krajni itd. In čestito je, da narod srbski ohrani svojega najslavnjšega junaka v večnem spominu, kajti on je prvi narodu kazal, kako se mora lomiti turški jarem. On ga je sam prvi zlomil, in narodu kazal, da silni Turki niso nepremagljivi. Po njegovi nesrečni smrti je za njim postopal drugi narodni junak Črni Juri in po Črnem Jurji tretji junak narodni Miloš Obrenović. Da ne bi bilo Koćo Petrović-a, ne bi bilo tudi Jurja Petrović-a; in ako ne bi bilo Jurja Petrović-a, ne bi bil narod imel odrešnika svojega v Miloš Obrenović-u, in narod srbski bi bil morebiti še dandanes turški suženj.

Od Jagodina je cesta lepa, gladka in ravna do Aleksinca; imenujejo jo „carigradsko cesto“, ki je zmiraj polna volovskih vozov, srbskih vozarjev, ki blago iz notranje Srbije in iz Turške v Beligrad počasi cicajo in iz Beligrada drugo blago nazaj. Ubogi vol tukaj grozno dosti trpi; on mora v strašen plug vprežen globoko zemljo orati in mora vse blago bogate Srbije ali po strašnem blatu in mlakah ali po trdih cestah sèm ter tjà prevlačevati; pri tem je on večkrat, pozimi zmiraj, lačen, ker si mora živeža sam in tudi izpod snega iskati. V lakoti se pa še zime (mraza) trese, ako ga težak jarem ne ugreje, ker v Srbii toplega hleva ni; srbski vol ne pozná druge toplote, nego jarmove in solnčne.

Za uro hodá pridem po lepi cesti, da lepša biti ne more, do velike reke Morave, na kateri krasen in dolg most na čolnih plava; pred mostom pa stojijo srbski pontonirji. Unkraj mosta stoji malo mesto Čuprija na desni ravni obali Morave, skozi ktere peljá carigradska cesta. Kakor vsa srbska mesta, ima tudi malo mestice Čuprija začetne šole za možko in žensko mladež; tu je tudi jetnišnica za grešne ženske in tudi za take možke, ki niso veliki hudodelci. Od Čuprije hitel sem dalje proti Paraćin-u. Celo pot srečavam nato-vorjene volovske vozove in krdelo za krdelom umetnih in neutrudljivih, nesrečnih zemljedelcev iz Bulgarije! Oj, kako bi plodna lepa Bulgarija cvetela, da bi marljive roke poštenih, krotkih in miroljubnih Bulgarov domá za narodno korist krvave žule dobivale! Bog daj, da pride skoraj čas, da bi mirnemu Bulgaru z njegovo bistro glavo ne bi trebalo iti z lačnim trebuhom za kruhom! Da bi skoraj čas prišel, da bi se na svojem ognjišču ne bal za svojo ženo, lepo hčerko in za bistro svojo glavo! Po lepi ravnici sem videl lepo polje brez nepotrebnih velikanskih ograj; videl sem neštivilna krđela razne živine in pri nji pastirje pokrite s kučmami, ki so iz kož celih koštrunov narejene, pred kterimi bi slovenski otroci kakor pred povodnim možem plaho bežali.

V kakih treh urah prišel sem srečno v lep Paraćin, kjer sem prenočil pri svojih prijateljih v veselem društvu. Kroz Paraćin teče bistra in brza reka Crnica. Mesto ima kakih 900 hiš in žitelji so večidel trgovci in rokodelci, pa vrlo priljudni meščanje. Ako smem bilar, karte in šah in druge igre evropejski kulturi prištevati, istina je, da je kultura ta po lepi carigradski cesti že do daljnega Paraćina prispela in ga kakor Kragujevac, Jagodin, Kruševac izobrazilo. Kavane so polne možkih, ki veselo duhan puhajo, kavo, vino, rakijo in čaj srkajo, karte, šah, bilar itd. igrajo. Tudi v lepem Paraćinu so razvaline neke turške cerkve, in strašne razvaline velike nove pravoslavne cerkve, ki je Paraćincev grozno veliko stroškov prizadela, pa razrušila se, predno je bila dodelana. Strašna škoda!

Iz veselega in lepega Paraćina dospem v malo urah po prekrasni cesti in prekrasni ravnini, ktero v veliki širjavi temni hribje obrobujajo, v selo Jovanovac, kjer nisem niti hiše niti poslopja videl, izvan lepe poštarske hiše in gostilnico. Kje so in koda so raztresene druge seljaške hiše? ne vem. V gostilnici zagledam človeka, kateri mi je bil po licu znan, da je iz češke, v duševnem in narodnem napredku hrabre dežele; tudi on je mene poznal, da nisem rojen Srbin, al mislil je, da sem Slovak iz bahajoče Magjarske, česar bi si nikdar ne želel, ne samo zato, ker postopanje oholih Magjarov z nemagjarskimi narodi — resno grajo zasluži, temuč tudi zato ne, ker sicer duševno daroviti in bistri Slovaki iz zeló prevelike miroljubivosti magjarskim bahačem nikakega upora ne zoperstavljajo. Ponašam se, da sem Slovenec; če tudi smo razdeljeni v več dežel, je vendar bela Ljubljana sredotočje duševnega napredka slovenskega naroda, in mi Slovenci imamo po svojih raznih deželnih zborih, izvan malokterih, pogumne narodne zastopnike, ki neprestrašeno trdijo národno pravo Slovincem.

Iz Jovanovca prišel sem po bolj vegasti zemlji v lepo in veliko selo Ražnjo, ki ima vrlo lepe hiše in malo cerkvico. V véliki krčmi sem opoldne pri oštirju, mladem srbskem človeku, malo sirovega kislega zelja in nekoliko fižolov s čebulo ručal in pri slabem tem ručku kruh s črnim vinom zalival, pa se ž njim marsikaj pogovarjal, kajti veselilo me je med Cincarji vendar enkrat Šrbina oštirja najti. Ko se od njega na voz stopivši poslovim, me pozdravlja „reisen Sie